

L'ESGLÉSIA DEL MONESTIR DE SANT JERONI DE LA MURTRA: ÚLTIMES EXCAVACIONS

JORDI ALEMANY, NÚRIA CARRERAS, MARISOL MADRID,
MONTSERRAT RODRÍGUEZ

El monestir de Sant Jeroni de la Murtra està situat a la Vall de Poià o de Betlem, entre la Serralada litoral, en la zona anomenada Serrat de les Ermites, i la Depressió litoral; al costat de la riera de Sant Jeroni, dins del terme municipal de Badalona, Barcelonès.

Els esdeveniments que s'han anat produint des del segle XIX són els que han provocat les transformacions més importants al monestir, cosa que fa molt difícil conèixer l'estructura original així com tots els detalls de la seva història. La part més alterada ha estat l'antiga església i és per això que totes les actuacions arqueològiques que s'han anat produint, ja des de finals del segle passat, s'han centrat en aquest sector.

Mn. Gaietà Soler, a finals del segle XIX, practicà un sondeig en una de les capelles (la dels Dolors), i hi va trobar "un bonich paviment de rajola de València del segle XV, conservat sota el que de últims del XVII a la vista apareixia; no tenia inscripció de cap classe, presentava sols per dibuix fulles rissades, motiu general d'ornamentació dins l'estil gòtic".

Entre els anys 1972 i 1973, sota la direcció de Joan Bacarissas i amb l'assessorament de Josep M. Cuyàs, es realitzaren tasques de neteja en una altra de les capelles (la del Roser), la més propera al presbiteri pel costat de l'epístola. Varen trobar-hi un paviment de rajola de València probablement de principis del segle XVIII, i una sepultura coberta amb un revoltó ocult per una llosa datada l'any 1714.

A l'abril de 1977 el Museu de Badalona portà a terme unes excavacions arqueològiques a la capella dels Dolors, la primera entrant del claustre pel costat de l'epístola. S'hi trobà un paviment molt rudimentari, fet amb pedres de la part enderrocada del claustre. Per dessota se'n documentà un altre del segle XVIII a bona part de la capella; i en el centre aparegué una sepultura datada al segle XVII².

El 1991 l'Àmbit Francesca Güell proposà realitzar un camp de treball a l'àrea de l'església del monestir amb l'objectiu de conèixer totalment la seva planta original. Aquesta iniciativa comptà amb el suport científic del departament d'arqueologia del Museu de Badalona i s'emmarcà dins la campanya "Estiu 91, fem-lo nostre" de l'Institut Català de Serveis a la Joventut de la Generalitat de Catalunya. Els resultats obtinguts motivaren la continuïtat dels treballs arqueològics els estius de 1992 i 1993³.

Les actuacions d'aquests tres darrers anys han posat al descobert la nau central de l'església i gran part de la capella del Sant Crist. Les dades recollides són les que permeten avançar aquest estudi.

BREU HISTÒRIA DEL MONESTIR

Fou fundat l'any 1416 quan el mercader barceloní Bernat Nicolau comprà el Mas Murtra a Badalona i obtingué del Papa Benet XIII la llicència de trasllat d'una comunitat de Jerònims, des del Monte-Olivet, prop de Sant Pere de Ribes (Garraf). Aquests s'hi havien ins-

tal·lat l'any 1400, gràcies a l'ajut econòmic del mateix mercader, però les males condicions del lloc feren impossible la subsistència de la comunitat.

Per a la construcció del monestir i l'adquisició de terres, els monjos reberen el suport econòmic de la burgesia i dels reis. A canvi, els Jerònims donaren suport a la monarquia moltes vegades. Per aquest motiu, foren visitats sovint pels reis de la Corona d'Aragó (Joan II, els Reis Catòlics) i pels Àustries (Carles I i Felip II).

L'edifici, d'estil gòtic tardà, consta de planta baixa i pis. A la planta baixa s'hi troba el refector, la cuina, dependències agrícoles, el celler, el claustre i l'església. Al pis es trobaven les cel·les dels monjos.

A causa dels esdeveniments de la Guerra del Francès els Jerònims abandonaren el Monestir, tornant-lo a ocupar un cop acabada la guerra fins a l'any 1820 (proclamació de la Constitució), en què l'estat els expulsà de casa seva, subhastant les propietats que posseïen i lliurant al Vicari general els objectes de culte.

Un any després, i a causa de l'epidèmia de febre groga, el Cenobi fou convertit en hospital. En acabar el contagi fou encalcat tot el monestir per desinfectar-lo.

El 5 d'abril de l'any 1824 es restituí als monjos tot el que se'ls havia espoliat, però l'any 1835, amb la desamortització de Mendizábal, els monjos hagueren d'abandonar el monestir definitivament, que fou cremat per un grup de veïns procedents de Badalona i dels pobles de la rodalia, a la matinada del 27 de juliol del mateix any. Després de l'incendi el balanç fou el següent: desaparició de l'església conventual, de la capella del Sant Crist i de l'ala nord del Claustre.

Un cop abandonat el monestir, l'estat el subhastà i el comprà Jaume Artigas. Posteriorment, però, es dividí en diverses propietats i s'utilitzà la finca per a l'explotació agrícola i com a colònia d'estiueig, fet que comportà la readaptació dels antics espais a un nou ús.

LA ZONA EXCAVADA: L'ESGLÉSIA DEL MONESTIR

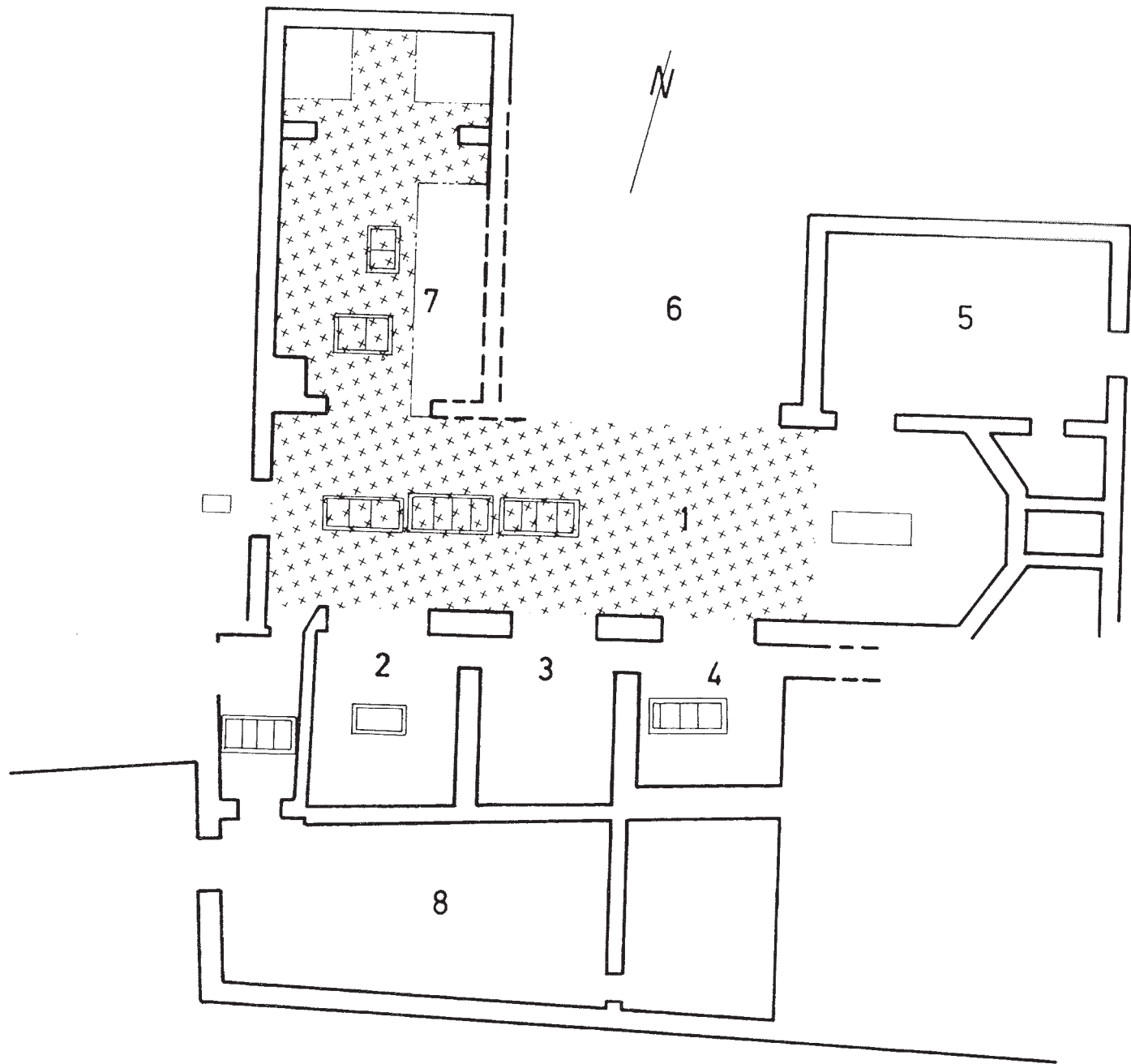
No hi ha una data inicial per a la construcció de l'església, però possiblement es va començar a partir de la instal·lació dels monjos al Mas de la Murtra, encara que el seu procés constructiu durà molts anys. Les notícies més antigues que fan referència a l'església són de mitjan segle XV. Segons que diuen les actes, durant el 1451 "...se feu la capella i retaula dels set goigs de Nostra Senyora la qual feu la senyora Aldonça Bastida..." i el 1453 "...feu Mn. Ramon Bertran lo carner que està en mitx de la Iglesia debax del chor, com està escrit al darrer dor de dit carner"⁴.

L'església era d'una sola nau i, posteriorment, s'hi afegiren les diferents capelles. La seva arquitectura corresponia al gòtic tardà i només lluia carreus polits en els muntants i els arcs. La porta principal donava al claustre i només se sortia a l'exterior per un passadís al final de l'església, corredor que servia per al pas de les dones, que així quedaven aïllades de la clausura.

A partir del segle XVI l'església quedà configurada per una nau central amb tres capelles a cada costat. Entrant, pel cantó de l'epistola, es troba la capella dedicada a la Verge dels Dolors sota el paviment de la qual descansaven les restes mortals de la noble família Alemany, veïna del monestir⁵; a continuació hi ha la de la Immaculada i la de la Verge del Roser.

Pel costat de l'Evangeli, baixant del presbiteri, s'arribava a la porta de la sagristia i, seguidament, a la capella de Sant Miquel, el retaule de la qual estava col·locat d'esquenes a l'altar major; al seu costat es trobava la de Sant Bernat, sobre la qual hi havia l'orgue; i en últim terme la del Sant Crist, segons les fonts, de més llargada que les altres.

La informació obtinguda a les diverses campanyes d'excavació, només ens ha proporcionat dades del moment posterior a l'incendi i destrucció de l'església, ja que tots els nivells documentats són els

1. Nau de l'església 2. Capella dels Dolors 3. Capella de la Concepció 4. Capella del Roser 5. Sagristia 6. Emplaçament de les capelles de Sant Miquel i Sant Bernat 7. Capella del Sant Crist 8. Capella de Sant Sebastià

diversos reompliments per terraplenar aquesta àrea a finals del segle XIX i, sobretot, en el segle XX. D'altra banda, tampoc no ha estat possible establir datacions molt precises, ja que els materials apareguts cobreixen un ampli espectre cronològic que es pot remuntar fins al segle XIV, però mostren una data terminal per a la formació dels nivells que s'ha de situar ja en època contemporània.

1TE:Les restes que es conserven ens mostren, bàsicament, la planta de l'església ampliada en el segle XVI i destruïda per l'incendi de 1835. Només una posterior excavació sota el darrer nivell d'ús ens podria mostrar els fonaments del tancament de l'església abans de la seva ampliació.

A l'est de la nau central les capelles resistiren millor el foc. Així doncs, encara es troben bastant ben conservades les capelles dels Dolors, del Roser, de la Concepció i de Sant Sebastià. En canvi, tant la nau com les capelles de Sant Miquel, de Sant Bernat i del Sant Crist s'enderrocaren totalment i, posteriorment, s'hi sobreposaren altres construccions. Això significà la pèrdua total de l'alçat de l'església.

Malgrat tot, a les parets que resten en peu es veuen empremtes de l'arrencament de l'arc que suportava el cor de l'església. D'altra banda, en l'arc de l'entrada i en una de les mènsules de la Capella dels Dolors hi ha restes de pintura mural vermella i blanca, i a la base del pilar sud d'aquesta capella es conserven restes de pintura de color vermell amb una decoració de vetes blanques imitant el marbre. De totes maneres, moltes parts del mur de l'evangeli i el dels peus de l'església estan refets, bàsicament, per les actuacions de principis del segle XX.

Segons les actes del monestir, el 27 de novembre de 1502 es parlà d'eixamplar l'església, però es va desistir per les dificultats que comportava el projecte; s'acordà que s'allargués, però amb la mateixa amplada. El projecte es va iniciar, però les obres es van paraitzar quan només s'havien obert els fonaments del cap de l'església i la sagristia. El 1514 s'instal·là la vidriera del nou absis de cinc cares i es col·locà el portal de la sagristia. A finals de 1533 s'acabaren les obres

d'ampliació. Durant el trienni 1538-1541 es va comprar fusta de roure de Flandes per a les cadires del cor. També es col·locà la vidriera gran del "chor i les rejoletes per empavimentar aquest y la plana del Altar Major", pintant-se, al mateix temps, la "Clau del Chor i les altres dues de les capelles"⁶.

El 21 de febrer de 1631 s'acordà obrir algunes finestres a l'església, perquè essent "tan xica y no tenir per hont exir lo fum, ni passar lo ayre, estava negra y fumada, per lo que principalment se obrissin les obertures en lo Chor, que desta manera se remediaria açò y seria més clara y en lo estiu no seria tant calurosa"⁷.

El 15 de febrer de 1687 es decidí "enrejolar de rejolas valencianas lo Presbiteri y cos de la iglesia"⁸. Els treballs de 1991 permeteren descobrir aquest paviment en una part del presbiteri i en una tercera part de la nau (davant la capella del Roser). Els motius decoratius de les rajoles del paviment no segueixen una decoració uniforme a la part conservada; aquesta diversitat també s'observa en el paviment de les capelles del Roser i dels Dolors, cosa que possiblement respon a reparacions posteriors. Quant a la seva datació, els motius decoratius d'unes corresponen a inicis del segle XVII, mentre que els de les altres es daten a inicis del segle XVIII. En el centre del presbiteri, les poques rajoles que s'han conservat semblen indicar que en aquest punt el paviment presentava una decoració diferenciada de la resta. Aquesta decoració, possiblement, mostrava un motiu central amb la representació de Sant Jeroni amb els lleons.

A la resta de la nau es trobà una pavimentació de rajoles de terra d'escudella. Cal considerar la possibilitat que aquest tipus de sòl sigui anterior al de rajola de València, ja que és la mateixa rajola que hi ha al claustre i a la major part de dependències del monestir. D'altra banda, a la capella del Roser, es pot observar com les rajoles policromes que es conserven estan sobreposades a un paviment de rajola de terra d'escudella, encara que aquest està combinat amb rajola blava catalana del segle XVI formant un dibuix octogonal. Però per afirmar que estaríem davant el terra original de l'església caldria esperar a obtenir més dades, potser a partir d'una excavació sota aquest nivell d'ús, perquè les fonts no són més explícites al respecte.

En el passadís central de la nau es localitzaren tres tombes. La més propera al presbiteri estava coberta per quatre lloses, una de les quals fou substituïda per elements arquitectònics i per un bloc amb restes d'una inscripció on tan sols es llegeix "S A". Una de les lloses del mig conserva la representació d'una calavera amb dos ossos creuats a sota.

La tomba central, coberta amb quatre lloses, és l'única amb inscripció. En la llosa de l'extrem sud es pot llegir "QUI FOU FETA EN L AN MIL..." rodejant un escut, i en la de l'extrem nord s'aprecia l'existència d'una inscripció, però el seu mal estat de conservació impedeix fer-ne cap lectura. Aquesta tomba podria identificar-se amb el carner que, segons les fonts, construeix Mn. Ramon Bertran sota el cor, l'any 1453.

La més propera a l'entrada es troba coberta per tres lloses sense cap inscripció, per la qual cosa podria tractar-se d'una fossa comuna.

També cal esmentar la troballa d'una rajola quadrada de terra d'escudella, davant la Capella del Sant Crist. És de format més gran que la resta de paviment, i s'hi observa l'existència d'una inscripció, però està molt malmesa i, per ara, és difícil la seva lectura. No obstant això, tot fa pensar que podria correspondre a un ossari. Caldrà esperar a una excavació posterior per tal de poder confirmar amb més seguretat de què es tracta.

La Capella del Sant Crist

Les referències més antigues, segons Font i Cussó, procedeixen d'un plet entre el canonge de Barcelona Antoni Ça Plana i el Monestir, solucionat el 1453, sobre els drets que havia de pagar el monestir referent " (...) al Bassí de les Ànimes, els drets dels Parroquians de Santa Maria que fossin enterrats al monestir i les Presentalles al Sant Crist (...) "9.

Segons les cròniques, l'any 1455 fou construïda la capella del Sant

Crist així com una imatge molt detallista de Jesús clavat a la creu. Sobre aquesta imatge, també hi havia una llegenda que ens relatava com uns pelegrins es presentaren al monestir i, amb els materials que els van facilitar, la varen esculpir en tres dies, desapareixent sense deixar rastre¹⁰.

Quant al destí d'aquesta imatge hi ha dues versions:

Segons J.M. Cuyás, no es va cremar durant l'incendi que assolà el monestir al juliol de 1835, si no que fou retirada a temps i amagada a la casa de la família Oliver a Canyet. Posteriorment va ser donada per presidir la capella del cementiri de la vila de Badalona. Allà fou destruïda i profanada al juliol de 1936.

Per altra banda, Font i Cussó creu que la imatge del Sant Crist venerada al cementiri del mateix nom no es correspon amb la de la capella destruïda, com tampoc amb la de la capella del Sant Crist de Can Cabanyes, amb la qual també s'havia identificat. Aquesta versió es basa en les investigacions de Mn. Gaietà Barraquer que ens explica que, després de l'incendi "(...) el Pare Casamada, precisament per amor a aquesta imatge es va atrevir a pujar al Monestir i va inspeccionar la Capella i va trobar-hi la placa (de plata) de la tovallola de la imatge, que hauria estat robada pels saquejadors si no l'haguessin cremada; també va observar que l'argolla de ferro que subjectava el peu de la creu estava closa, mentre que si haguessin tret la imatge l'hauria trobada oberta (...) "¹¹.

Les restes conservades de la capella del Sant Crist ens mostren bàsicament la planta. Tenia una llargada de 12,88 metres i una amplada de 8,32 metres, encara que caldrà confirmar aquesta última mida, un cop excavada la resta de la capella.

El paviment és de rajoles sense envernissar, formant un dibuix octogonal, a partir d'una rajola quadrada central voltada de rajoles hexagonals o alfardons.

Font i Cussó recull una citació del Pare Fra Diego Garcia de l'any 1668 segons la qual "una senyora de Barcelona que se deya Catarina

Llinàs (...) reparant que lo portal per ahont se entraba a dita Capella era redó y molt xich, lo feu fer com vuy està y axi mateix feu fer la finestra y reixa del passadís, perquè la Capella fos més clara. També feu enrajolar de rajola valenciana dita Capella, de ahont se tragueren les llosas de dos sepultures que en ella avia, la una del Dr. Enveja y la altra de Misser Lluís Setantí, las quals per no ser dotadas las ne podian treurer”¹².

També segons Font i Cussó, es decidí ampliar la capella per la capçalera, ocupant l'espai on es trobava la sala capitular. Sembla que aquesta idea ja existia l'any 1651, però havien de passar més de vuitanta anys abans no es realitzés el projecte. El 30 de setembre de 1742, festivitat de Sant Jeroni, es feia el trasllat solemne del Sant Crist a la nova capella.

Els resultats de les excavacions no evidencien aquests fets. En primer lloc, en trobar-se la capella totalment arrasada, no es pot comprovar la reparació de l'entrada, ni tampoc apareixen restes del paviment de rajola de València. D'altra banda, l'enllosat que es conserva sembla pertànyer tot al mateix moment constructiu i, fins que no s'hi realitzin excavacions arqueològiques a sota, no es pot confirmar ni l'ampliació, ni l'existència d'un paviment anterior.

L'arqueologia tampoc no ha pogut constatar les sepultures, ni de la família Setantí, que segons les actes del Monestir, cap al darrer quart del segle XV, se situà davant la porta de la capella del crucifix¹³; ni la del Dr. Enveja, que en el trienni 1636-39 litigà per tal de poder ser sepultat en la Capella del Sant Crist d'acord amb una promesa que se li havia fet el 1633¹⁴. Finalment aconseguí el permís per a la seva sepultura i, en compensació, pagà les reixes de ferro de la capella i l'arc de pedra on s'esculpeix el seu escut d'armes. Les úniques evidències físiques que en resten són les empremtes de la reixa a l'entrada de la capella.

Les dues tombes aparegudes durant el procés d'excavació tenen una coberta formada per dues lloses, amb el mateix tipus constructiu que les de la nau central. Una es localitzà al centre de la capella i no presentava cap tipus d'inscripció. En aquesta campanya no es buidà,

però les dimensions de la cambra funerària són considerables. Aquestes característiques podrien portar a identificar aquesta tomba com la fossa comuna dels monjos citada per les fonts¹⁵.

L'altra tomba està situada davant de l'entrada de la capella, amb les dues lloses de la coberta en mal estat de conservació. A l'única llosa que es conserva *in situ*, es pot observar un escut que devia pertànyer a la família Vallparda, que s'enterra aquí el 1788 a petició de Lluís Vallparda, segons que es desprèn del *Llibre V de les Actes Capitulars de Sant Jeroni*¹⁶, del dia 15 de maig de 1787. Aquest fet ha quedat confirmat per la troballa, a l'interior de la tomba, d'una llosa bastant fragmentada, amb una inscripció funerària que es refereix a aquesta família¹⁷, la qual formava part de la coberta, ja que alguns fragments conservats *in situ* encaixen a l'hora de recompondre-la. En un moment indeterminat es cobreix aquesta tomba amb una llosa reaprofitada que fa referència a Mn. Raymon Vila¹⁸, que segurament tindria la tomba a la capella de Nostra Senyora¹⁹.

Pensem que aquesta tomba, de la família Vallparda, podria pertànyer en un principi a la família Setantí, tal com ens assenyalen les fonts que es refereixen a la repavimentació de la capella i al reaprofitament de les tombes²⁰.

DESTRUCCIÓ DE L'ESGLÉSIA

Si, com apareix en la documentació, l'incendi del 1835 “va durar quinze dies i es va veure fum durant dos mesos”, és lògic pensar que s'hauria de trobar un important nivell de destrucció. El cert és que el nivell que cobreix directament el paviment, tant de l'església com de la Capella del Sant Crist, no conserva restes de cendres, ni cap altre indici que ens permeti interpretar-ho com el nivell format per l'incendi i el posterior enderrocament de l'església.

Així doncs, sembla que l'església fou netejada, almenys en el sector excavat, en un moment que no es pot determinar a partir de l'arqueologia, però posterior a l'esmentat incendi.

L'ocupació que tingué lloc a finals del segle XIX significà la reconstrucció de la part anomenada des del segle XVII com a "obra nova", situada a l'est de l'església. Això facilità la conservació de les capelles d'aquest costat. D'altra banda, s'hagué de reforçar el mur de l'entrada amb un contrafort al costat de la porta. També es devia portar a terme una neteja de la runa provinent de l'enderroc de l'església i, en convertir-se aquest espai en una àrea a l'aire lliure, es terraplenà amb diversos abocaments de terres per tal d'igualar el terreny. En aquests farciments s'han recollit restes de rajoles vidrades i restes arquitectòniques molt fragmentades, encara que es pot destacar la troballa d'una mènsula amb dos àngels aguantant un escut, en la qual hi ha restes de pintura.

Es construí una casa a l'alçada del presbiteri cap a principis del segle XX, la qual cosa implicà la construcció de pous morts i desguassos que, en alguns casos, afectaren el paviment de l'església. La poca fiabilitat dels nivells arqueològics, però, no permet donar una datació concreta per a aquestes construccions.

També es detectaren actuacions més recents, com l'obertura d'unes trinxeres per posar unes canonades de plom que portaven aigua a una aixeta situada al costat de la porta de l'església i que funcionà fins pocs anys abans de la intervenció arqueològica.

La col·locació d'unes canonades de formigó suposà la destrucció parcial del paviment de la nau central i de l'entrada de la capella del Sant Crist. Aquestes actuacions podrien ser degudes al condicionament de l'"obra nova" ja que a meitat dels anys seixanta s'hi establiren els treballadors del trasvassament de les aigües del riu Ter.

Posteriorment es decidí reforçar el mur est de l'església. Desconeixem el moment en què es va realitzar si ens fixem en les dades que ens aporta l'estratigrafia. Tenim, però, unes referències orals que ens indiquen que es va realitzar cap als anys seixanta. Es construïren uns pilars de maó que es fonamentaven en sabates de formigó, una de les quals tallava una de les canonades. Aquest fet significaria que aquesta xarxa de desguassos quedà inutilitzada en part, possiblement després que els treballadors de l'aigua abandonessin l'edifici.

Per últim cal dir que el nivell de terra que trobarem abans de començar l'excavació fou producte de l'anivellament que patí la zona per tal de donar-li un nou ús. L'existència d'aquest nou terraplè suposà una elevació del nivell d'utilització i, per tant, la construcció d'un graó a l'entrada de l'església, un altre a la capella de Sant Sebastià i un muret de contenció a cada capella del costat est.

Fins aquí hem intentat fer una primera aproximació, a partir de les excavacions, a l'estudi de l'estructura original de l'església del Monestir de Sant Jeroni de la Murtra. No obstant això, caldria continuar amb les tasques arqueològiques per tal d'aprofundir en el seu coneixement, sense deixar de banda l'anàlisi de les cròniques i les actes del Monestir²¹.

Finalment només ens cal agrair la col·laboració de l'Àmbit de Repòs Francesca Güell, pels mitjans que ens ha facilitat durant els períodes d'excavacions, i a Joan Rosàs per l'aportació de dades per a la confecció d'aquest article.

Vista general de l'església des de la capçalera, un cop finalitzada la campanya de l'estiu del 1992.

NOTES

1. SOLER, C. (Mn) 1890: "Sant Jeroni de la Murtra". A *Badalona monografia historich-arqueologica*, Cap. VII, pp. 105-113. Barcelona.
2. ROSÀS, J. 1978: "Excavacions a Sant Jeroni de la Murtra". A *Amistat*, n. 98, pp. 4-6. Museu de Badalona.
3. Els directors de les excavacions arqueològiques han estat N. Carreras, M. A. Cau, P. Padrós i M. Rodríguez, amb la col·laboració de J. Alemany, M. García, M. Madrid, J. Serra i I. Vico
4. CUYÀS, J.M. 1974: "Notes històriques de Sant Jeroni de la Murtra. Esdeveniments ocorreguts a la segona meitat del segle XV". A *Amistat*, n. 56, pp. 6. Museu de Badalona.
5. ROSÀS, J. 1978: "Op. cit."
6. CUYÀS, J.M. 1975a: *Resumen histórico del Monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. 2ª edició. Badalona.
7. CUYÀS, J.M. 1975a: *Op. cit.*
8. CUYÀS, J.M. 1973: "Notes històriques de Sant Jeroni de la Murtra. Noves efemèrides inèdites del segle XVII". A *Amistat*, n. 49, p. 8. Museu de Badalona.
9. FONT I CUSSÓ, J., 1980: *62 Articles*, pp. 167-235. Museu de Badalona.
10. CUYÀS, J.M., 1976: "Origen del Crist de Sant Jeroni de la Murtra". A *Amistat*, n. 78, p. 7. Museu de Badalona.
11. FONT I CUSSÓ, J., 1980: *Op. cit.*
12. FONT I CUSSÓ, J., 1980: *Op. cit.*
13. CUYÀS, J.M. 1975b: "Notes històriques de Sant Jeroni de la Murtra. Últim quart del segle XV". A *Amistat*, n. 68, p. 6. Museu de Badalona.
14. CUYÀS, J.M. 1973: "Notas históricas de San Jerónimo de la Murtra. Algunos episodios interesantes acaecidos a lo largo del siglo XVII". A *Amistat*, n. 47, p. 8. Museu de Badalona.
15. CUYÀS, J.M. 1975a: *Op. cit.*
16. CUYÀS, J.M. 1966: *Llibre V dels actes capitulars dels anys 1752 a 1832 del Monastir de Sant Geronim de la Murtra*. Badalona.
17. (D)OM/SEPULTURA d(L) Sr. Dn./LUIS D LAS LLANES/VALL-PARDA REGIDOR/PERPETVO D LA CIUDAD BARna/Y DE LOS SUYOS 1788
18. HIC REQUIESCAT/ M Pº IACOBI RAY VILA PI/ QUI OBIT DIE VI MEN(se) IA(nuaris)/ MDCXXXVIII CUI(us) A(m)I(m)A/ REQUIESCAT IN PACE
19. CUYÀS, J.M., 1972: "Sobre el paso y la muerte del erudito Mn. Jaime Ramón Vila en "la Murtra"". A *Apuntes de historia badalonesa*, p. 33. Badalona.
20. Vegeu nota 12
21. La major part de la documentació es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, encara que algunes de les actes estan publicades per J.M. Cuyàs en diversos números de la revista *Amistat*, editada pel Museu de Badalona des del 1969 fins al 1980.